

NAMN ATT MINNAS

ERIK LÖNNROTH

De bägge senaste valen till Svenska Akademien har väckt större allmänt intresse än vanligt. Kanske var detta alldeles särskilt fallet med valet av efterträdare till Dag Hammarskjöld. Det berodde väl närmast på att från visst håll med synbarligen mycket goda relationer till regeringspressen ett namn lancerades, som måste förefalla milt talat mycket överraskande i sammanhanget. En rad tidningar på vänsterkanten presenterade vederbörandes kandidatur som om det rört sig om en redan avgjord sak i stället för om ett mer eller mindre gott skämt. Som väl var för akademiens anseende böjde den sig icke för dessa kvasiofficiösa påtryckningar. Den utsåg i stället en man, om vilken det för en gångs skull kunde sägas att han var självskriven, nämligen Erik Lindegren. Som den utan jämförelse största poetiska begåvningen i sin generation har han naturlig hemortsrätt i akademien och den omständigheten att han till följd av gemensamma litterära intressen kommit att bli personlig vän till Hammarskjöld gör honom dessutom väl skickad att hålla minnstalet över sin företrädare. Akademien hade denna gång goda skäl att frångå traditionen med en ämbetsman som innehavare av just denna stol. Valet av Lindegren mötte allmänt bifall och har bara kunnat bidra till att stärka akademiens prestige.

Men även valet av efterträdare till den lika färgstarke som kontroversielle Fredrik Böök motsågs med betydande intresse. Till de starkast me-

riterade bland de kandidater, som nämnts, hörde otvivelaktigt Herbert Tingsten. Men kanske akademien tyckte att det skulle bli alltför pikant att höra Tingsten hålla minnstalet över Böök. Alltnog, den bestämde sig för en person, som lustigt nog veterligen aldrig tidigare varit på tal i diskussionen kring Svenska Akademien. Det var professor Erik Lönnroth. Valet fick nästan enbart av denna anledning en smått sensationell karaktär. När den första häpnaden lagt sig — och till de mest häpna tycks den nye akademiledamoten själv ha hört — sade man sig ganska allmänt, att i själva verket var det ju ett gott val och varför hade ingen kommit att tänka på det namnet förut? Svenska akademien fick nästan lika god press för valet av Lönnroth som för valet av Lindegren.

Så gott som det enda missljudet kom från en mycket läst veckojournal, som uttalade att Lönnroth på kulturens himlapäll är stjärnan, som lyser länge efter det att den har slocknat. Formuleringen är mycket spirituellt, men knappast riktigt rättvis. Otvivelaktigt innehåller den dock ett korn av sanning. Lönnroth väckte uppseende för att inte säga uppståndelse i den lärda världen med sina glänsande men i vissa avseenden genom sin tendens tvivelaktiga ungdomsverk — och de ligger nu 30 år tillbaka i tiden. Sedan dess har han knappast, bortsett från ett antal smärre uppsatser, publicerat något av anmärkningsvärt vetenskapligt intresse. En betungande akademisk

lärarverksamhet, ett stort antal offentliga uppdrag samt en rikhaltig populärvetenskaplig skriftställarverksamhet, inte minst som ypperlig anmälare av historisk litteratur i Dagens Nyheter, har lämnat honom föga tid över för forskning. Därmed inte sagt att han skulle behöva vara en stjärna som slocknat. Det är säkerligen både riktigare och försiktigare att säga att han är en stjärna som lyser med intermittent sken.

Hur het striden än stått om Lönnroth i början av hans bana är det en sak inte ens hans värsta vedersakare någonsin bestritt: hans begåvning. Han var på sin tid något av ett akademiskt underbarn. Han tog studenten vid Göteborgs Latinläroverk 1928, blev fil. kand. vid Göteborgs Högskola redan året därpå och disputerade år 1934 vid ännu inte 24 års ålder på en 400 sidor diger avhandling om Sverige och Kalmarunionen 1397–1434. Den gav honom genast docentur vid Högskolan och han fortsatte sin lyckosamt påbörjade produktion med en rad uppsatser i Lauritz Weibulls Scandia för att kröna den med det år 1940 utgivna verket om Statsmakt och statsfinans i det medeltida Sverige. Innan de flesta av hans ämneskolleger ännu hunnit disputerat hade han avverkat huvuddelen av sin vetenskapliga produktion. År 1942 utnämndes han under mycket hård konkurrens till professor i historia i Uppsala, men återvände 1953 till den honom betydligt mer kongeniala födelsestaden Göteborg, dit han kallats som professor i historia.

I samband med Lönnroths installation i Uppsala nämnde universitetets rector magnificus att de sakkunniga vitsordat hans skarpsinne, hans idé- och uppslagsrikedom, hans ursprunglighet och självständighet och knöt härtill följande avslutningsord: »En av de sakkunniga har betecknat honom som en historiker med otvivelaktiga

förutsättningar att nå långt. Det universitet, till vilket han nu knutits hyser därför stora förväntningar om hans verksamhet såsom forskare och lärare.» Denna sistnämnda förhoppning kom i någon mån på skam. Lönnroth, som till följd av sin allmänt radikala läggning var persona grata på högsta ort, uppslukades snart av det statliga utredningsmaskineriet. Under hela fem års tid var han huvudsekreterare i 1945 års universitetsutredning och samtidigt ledamot av 1946 års kommitté för den högre utbildningens demokratisering, vartill efterhand kom allt fler statliga uppdrag. Under hela 40-talet publicerade han strängt taget bara en enda liten, i och för sig intressant, men knappast epokgörande skrift om Lawrence of Arabia. Hans nästa och hittills sista vetenskapliga arbete var sista delen av den svenska utrikespolitikens historia, som utkom 1959; liksom alla Lönnroths böcker briljant skriven och mycket rolig, men rapsodisk. Det historiska skvallret gör också gällande att hans första manuskript till denna bok blev refuserat.

Lönnroth var i yngre dar en alldeles ovanligt typisk representant för den weibullska skola, som mycket anspråksfullt och ganska omotiverat ansåg sig ha ett slags uppfinnarpatent på den tämligen anrika historiska metoden, som benämns den källkritiska. Lönnroths första skrifter bär i hög grad prägel av detta. Han gav prov inte bara på den weibullska arrogansen — och elegansen — utan också på den rikssvenska antipatriotism, som hade sitt upphov i weibullarnas skånsk-danska patriotism. I sin avhandling renodlade han ideologiska synpunkter på ett orealistiskt sätt genom att konstruera en överdriven motsättning mellan unionskungarnas strävanden och aristokratiens politiska ambitioner och eliminera varje element av fosterlandskärlek hos Engel-

brekt och Karl Knutsson. Denna tendens att omvärdera för omvärderingens skull har efterhand i hög grad dämpats hos Lönnroth. Ett av skälen härtill torde vara att han sett ett avskräckande exempel på vart omvärderingsraseriet kan leda hos Sven Ulric Palme, denna karikatyr av honom själv, som han tycks ha blivit alltmer angelägen att hålla på armslängds avstånd både intellektuellt och geografiskt.

I själva verket är naturligtvis förklaringen till att valet av den en gång så omstridde Lönnroth till medlem av Svenska akademien kunnat mötas med så allmänt bifall, att han med åren blivit alltmer — låt oss inte kalla det konciliant — men moderat, resonabel, balanserad och villig att förstå och respektera oliktankandes synpunkter. Denna mognadsprocess har kunnat iaktas i hans journalistik, men sitt allra vackraste uttryck hittills har den fått i det minnestal han nyligen höll

över Torvald Höjer i Historiska Föreningen, en av de ridderligaste tributer som någon kunnat ägna en bortgången motståndare. Det lovar — utan alla jämförelser i övrigt — gott för hans minnestal över Fredrik Böök, om vilken han uttalat att han hyser en uppriktig beundran för hans insatser, detta även med tanke på att »våra åsikter måste sägas vara så olika som tänkas kan». Med än större förväntan ser man fram mot det arbete om Gustaf III:s sista regeringsår, som den nyvalde akademiledamoten — mycket lämpligt — sedan någon tid är sysselsatt med och som enligt hans egen utsago kommer att representera en mer positiv inställning till denne konung än vad som framkommit i andra arbeten om honom på senare tid.

Av Erik Lönnroth kan man ännu vänta sig märkliga ting — om han får tid.

G. U.

EN KULTURELL INSTITUTION

har Almqvist & Wiksell kallats av sina kunder. Vi är mycket stolta över denna benämning, som vi tror har sin grund i att våra kunder alltmer uppmärksammat vår strävan att *uppfatta* manuskriptet, att med inlevelse och kunskap överföra det i tryck och inte bara »trycka av» det.

Låt oss speciellt nämna fyra män, som manuskriptet möter på sin väg genom tryckeriet:

BESTÄLLNINGSAKTORN som tager emot manuskriptet, står hela tiden vid kundens sida: han inte bara bevakar att alla moment i framställningen utförs såsom överenskommits, utan som en god rådgivare föreslår han även kunden förbättringar och besparingar under arbetets gång.

MANUSKRIFTGRANSKAREN går igenom alla arbeten på främmande språk och tillrättalägger dem i enlighet med internationellt erkända regler för korrekt sättning – från det enskilda ordets stavning till textens allmänna disposition.

SÄTTAREN har också smittats av denna anda: med samma skicklighet och ambition att göra det allra bästa sätter han en kemisk strukturformel som ett fornfranskt poem . . . och det gäller även för

KORREKTURLÄSAREN: När denne efter ytterst noggrann läsning signerar korrekturet, utgör det en garanti för ett välsatt arbete och det ger författaren en känsla av trygghet att ha vänt sig till:

Almqvist & Wiksell BOKTRYCKERI AB

UPPSALA